

Průvodce po evropských fondech pro komunitní energetické projekty

CEE Bankwatch Network

Komunitní energetika

Jaká je nejdůležitější změna v současné evropské energetice? Jde o novou generaci jaderných reaktorů nebo těžbu zemního plynu pomocí hydraulického frakování? Nikoli. Nejdůležitější a překvapivá změna je změna vlastnických vztahů v energetice. V Německu je 65% obnovitelných zdrojů ve vlastnictví komunit – občanských spolků, družstev, zemědělců, měst a obcí. Energetické paradigma se posouvá od modelu velkých výrobců a plně závislých odběratelů k modelu „prosumentů“: spotřebitelů a výrobců energie v jednom. Výhoda je jasná: výroba energie odpovídá na skutečné energetické potřeby závislé na místě a čase a zisky z ní zůstávají v komunitách a regionech.

Komunitní energetické projekty jsou typicky malé projekty využívající místní obnovitelné zdroje, potenciál k úspoře energie nebo jejich kombinaci. Vlastníkem nebo investorem projektu je komunita samotná. I v České republice ukazuje řada příkladů, že komunitní energetické projekty je možné ekonomicky, administrativně i technologicky realizovat. Komunitní vlastnictví je u nás typicky obecní, existují ale i projekty družstevní nebo občanské.

Provozní podpora nových obnovitelných zdrojů elektřiny pomocí výkupních cen a zelených bonusů je od konce roku 2015 omezena výhradně na malé vodní elektrárny. V případě výroby tepla z obnovitelných zdrojů mají v roce 2015 a dále nárok na podporu zdroje dodávající do soustavy zásobování tepelnou energií s tepelným výkonem nad 200 kW využívající biomasu, udržitelná biopaliva nebo geotermální energii. Podpora se nevztahuje na teplo z bioplynových stanic, společného spalování obnovitelného a neobnovitelného zdroje, nebo z jiných zdrojů.

V situaci, kdy česká vláda nemá zájem podporovat obnovitelné zdroje energie pomocí provozní podpory, je pro komunitní energetické projekty nadějí zejména investiční podpora z nových operačních programů pro období 2014 – 2020. Operační programy v tuto chvíli nejsou ve finální podobě, nicméně základní obrysy podporovaných projektů jsou již načrtnuty. Chybí stále detailní nastavení výše podpory, způsobu podpory pomocí finančních instrumentů, zejména nízkouročených půjček stejně jako řada dalších informací nutných pro finanční, technologické a administrativní rozhodování investorů komunitních projektů. Tato publikace nabízí základní přehled podporovaných projektů ve znění operačních programů podle zatím posledních verzí z července 2014. První výzvy pro podávání projektů lze očekávat v první polovině roku 2015.

Potenciální příjemci - komunity v českém právu

Podle dvou hlavních znaků komunitních projektů – společné vlastnictví a orientace na jiné cíle než jen tvorba zisku můžeme v českém právu najít několik právních forem, které se mohou stát nositeli komunitních energetických projektů:

- obce – řada komunitních energetických projektů obcí již funguje, ať už ve vlastnictví přímo obcí nebo jimi zřizovaných firem a organizací, mezi nejznámější příklady patří středočeské Kněžice, Třebíč nebo Zlaté hory v Jeseníkách. Na začátku plánování projektů je vhodné využít zkušeností obce z implementace místní Agendy 21, procesy komunitního plánování nebo vytváření strategie Místní akční skupiny. Jako vhodné se také ukazuje jmenovat konkrétní osobu na obecním úřadě,

kteřá se energetice věnuje dlouhodobě a má zároveň příslušné pravomoci – energetického manažera. Dobré zkušenosti s energetickými manažery mají například v Litoměřicích, Kopřivnici nebo Chrudimi.

- družstva – vklady členů družstva umožňují využít sumu rozptýleného soukromého kapitálu pro komunitní energetický projekt. Družstevníci jsou zároveň odběrateli energie za zvýhodněnou cenu. V České republice se nabízí možnost využít podpory pro již existující zemědělská družstva. Přímou na míru pro bytové družstva je připravena podpora úspor energie a obnovitelných zdrojů v bytových domech v Integrovaném regionálním operačním programu. Výrobní družstva zároveň spadají pod definici malých a středních podniků a mohou tak čerpat podporu z Operačního programu podnikání a inovace pro konkurenceschopnost, určenou firmám.
- obecně prospěšné společnosti, občanská sdružení (ústavy a spolky podle nového Občanského zákoníku) - neziskové právní formy, které mohou podnikat za účelem dosahování cílů sdružení. Poměrně volná právní úprava této formy umožňuje široce využít výhody komunitní energetiky i menším subjektům bez nutnosti kapitálového vstupu každého účastníka.

Úspory energie v budovách a malé obnovitelné zdroje tepla

V této oblasti přichází v úvahu dva operační programy, v nichž budou podporovány opatření pro úspory energie v budovách, zejména zateplování, při současné instalaci malých obnovitelných zdrojů tepla, zejména ze solárních kolektorů a kotlů na biomasu.

Veřejné budovy

Úspory energie bude podporovat Operační program Životní prostředí, prioritní osa 5.

Oblast A: Úspory energie a obnovitelné zdroje tepla v rekonstruovaných budovách:

Celkové nebo dílčí energeticky úsporné renovace veřejných budov, včetně zateplení obvodového pláště budovy, výměny a repase otvorových výplní, systémů nuceného větrání s rekuperací odpadního tepla, systémů využívajících odpadní teplo. Budovy musí projít celkovou energeticky úspornou renovací. Míra renovace (např. dosažená úspora nebo energetická třída) zatím nebyly stanoveny.

Výměna zdroje tepla pro vytápění nebo přípravu teplé užitkové vody využívajícího fosilní paliva za účinné zdroje využívající biomasu, tepelná čerpadla, kondenzační kotle na zemní plyn nebo zařízení pro kombinovanou výrobu elektřiny a tepla (mikrokogenerace) využívající obnovitelné zdroje nebo zemní plyn, instalace solárně-termických kolektorů pro přitápění nebo pouze přípravu teplé vody.

U kulturních památek nebo budov v památkové rezervaci nebo v ochranném pásmu nemovité kulturní památky nebo památkové rezervace budou podporovány rovněž dílčí aktivity vedoucí ke snížení energetické náročnosti budovy bez ohledu na dosažení parametrů pro celkovou energetickou náročnost budovy dle příslušných norem.

Oblast B: Výstavba veřejných budov v pasivním standardu:

Podpora vícenákladů na dosažení standardu budovy s téměř nulovou spotřebou a pasivního energetického standardu v případě výstavby nových budov. Vícenáklady budou odvozeny od modelových příkladů a pro účely podpory stanoveny jako pevná částka na jasně měřitelnou veličinu.

Oblast C: Obnovitelné zdroje energie u energeticky efektivních budov:

Výměny zdroje tepla pro vytápění nebo přípravu teplé vody, instalace solárně-termických kolektorů a instalace systému nuceného větrání s rekuperací odpadního tepla tam, kde veřejná budova splňuje určitou energetickou náročnost a v případě instalace systému nuceného větrání s rekuperací zároveň nesplňuje požadavky na zajištění dostatečné výměny vzduchu.

Příjemci podpory: Příjemcem podpory ve všech oblastech podpory může být subjekt, který vlastní nebo staví veřejnou budovu, např: obce, dobrovolné svazky obcí, příspěvkové organizace, veřejné výzkumné instituce, školské právnické osoby, spolky, ústavy, organizační složky státu, obecně prospěšné společnosti, obchodní společnosti.

Bytové domy

Úspory energie bude podporovat Integrovaný operační program, specifický cíl 2.5:

Podporované aktivity:

Zateplení obvodového pláště, stěnových, střešních, stropních a podlahových konstrukcí, výměna a rekonstrukce oken a dveří, prvky pasivního vytápění a chlazení, stínění a instalace systémů řízeného větrání s rekuperací odpadního vzduchu.

Výměna zdroje tepla bytového domu pro vytápění a přípravu teplé vody, využívajícího pevná nebo tekutá fosilní paliva, za efektivní ekologicky šetrné zdroje; u objektů napojených na soustavu CZT podporovat, mimo komplexní zateplení budovy, výměnu předávací stanice včetně vyregulování nebo modernizaci celkové soustavy vytápění objektu.

Pořízení kondenzačních kotlů na zemní plyn nebo zařízení pro kombinovanou výrobu elektřiny a tepla, využívající obnovitelné zdroje nebo zemní plyn a kryjící primárně energetické potřeby budov, kde jsou umístěny.

Výměna rozvodů tepla a vody a instalace systémů měření a regulace otopné soustavy.

Příjemci:

Vlastníci bytových domů a společenství vlastníků bytových jednotek - budovy se čtyřmi a více byty.

Obnovitelné zdroje energie: elektřina a teplo

Žádný z operačních programů se nezaměřuje na komunitní projekty obnovitelných zdrojů energie. Nicméně Operační program podnikání a inovace pro konkurenceschopnost bude podporovat projekty malých a středních i velkých podniků. Podle evropské definice tak mohou mezi příjemce spadat i družstva. Pro obecní projekty je vhodné založit obcí vlastněnou společnost nebo využít již existující městskou energetickou firmu, na podporu by tak měly dosáhnout i projekty obecní.

Podporované aktivity:

Výstavba nových a rekonstrukce a modernizace stávajících výroben elektřiny a tepla z OZE s tím, že vyrobená energie bude určena primárně pro distribuci, nikoli vlastní spotřebu; zejména:

- výstavba, rekonstrukce a modernizace malých vodních elektráren,
- vyvedení tepla ze stávajících bioplynových stanic pomocí tepelných rozvodných zařízení do místa spotřeby, instalace vzdálené kogenerační jednotky využívající bioplyn ze stávající bioplynové stanice za účelem využití užitečného tepla v soustavě zásobování teplem či jiným vysoce efektivním způsobem,
- výstavba a rekonstrukci zdrojů tepla a kombinované výroby elektřiny a tepla z biomasy a vyvedení tepla.

Nadějná je v této souvislosti další část textu operačního programu, zdůrazňuje vysokoúčinnou kombinovanou výrobu elektřiny a tepla - má jít o menší až střední zařízení s maximálním instalovaným výkonem do 10 MW, která respektují potenciál biomasy v daném regionu v souladu s udržitelností zdrojů a ochranou přírody a krajiny, doslova uvádí „např. malé městské či komunitní zdroje tepla.“

Příjemci: Podnikatelské subjekty (malé, střední a případně velké podniky).

Obnovitelné zdroje energie: bioplyn

Další možností pro obecní projekty obnovitelných zdrojů je podpora bioplynových stanic na zpracování biologicky rozložitelného odpadu a kalů z odpadních vod. Zároveň bude podpořen sběr, svoz, třídění a úprava bioodpadů. Obcím se tak nabízí možnost komplexního řešení několika problémů: Pomocí zavedení třídění a svazu bioodpadu mohou snížit množství odpadu předávaného k dalšímu zpracování a tak i nákladů na odpadové hospodářství a zároveň získat vstupní surovinu do bioplynové stanice. Mohou také zpracovávat biologicky rozložitelné kaly z čistíren odpadních vod, případně z domácích septiků a žump, a opět tak snížit náklady na nakládání s odpadními vodami. V bioplynové stanici lze samozřejmě zpracovávat i odpady ze zemědělství, lesnictví, potravinářství, restaurací a podobně.

Stanice může být umístěna ve vhodné lokalitě mimo zastavěné území obce a na dovedení bioplynu a pořízení spalovací jednotky, která může vytápět jak obecní, tak soukromé objekty na ní napojené je možné využít podporu z OPPIK, za podmínky, že vlastníkem bude podnikatelský subjekt, tedy například městská firma. Stejně tak je možné z OPPIK, Specifického cíle 3.5 získat podporu na budování nových a rozvoj stávajících soustav zásobování teplem včetně předávacích stanic s cílem maximálního využití tepla z vysokoúčinné kombinované výroby elektřiny a tepla. V případě bioplynové kogenerace je navíc možné prodávat vyrobenou elektřinu v režimu krytí špičkové spotřeby a dosáhnout tak výrazně vyšších cen.

Podporované aktivity:

Výstavba a modernizace zařízení pro sběr, třídění a úpravu odpadů (systémy pro sběr, svoz a separaci odpadů a bioodpadů, sběrné dvory a sklady komunálního odpadu, systémy pro separaci komunálních odpadů, nadzemní a podzemní kontejnery včetně související infrastruktury).

Výstavba a modernizace zařízení na energetické využití odpadů a související infrastruktury.

Příklady aktivit:

- budování systému odděleného sběru bioodpadů,
- budování samostatného sběru a svazu gastroodpadů/kuchyňských odpadů
- budování bioplynových a biofermentačních stanic pro zpracování bioodpadů

Příjemci:

kraje, obce, dobrovolné svazky obcí, příspěvkové organizace, organizační složky státu, státní podniky, spolky, podnikatelské subjekty, obchodní společnosti, občanská sdružení, fyzické osoby (podnikající)

Další informace

Další inspirace najdete v následujících publikacích a webových stránkách:

Sborníček Komunitní modely financování (Otevřený prostor 2014)

<http://www.thinktank.cz/clanky/vychazi-sbornicek-komunitni-modely-financovani-otevreny-prostor-2014/>

Co přineslo využívání obnovitelných zdrojů energie českým obcím?

<http://www.thinktank.cz/dok/diskuzni-sesity-a-dalsi/petra-nemcova-co-prineslo-vyuzivani-obnovitelnych-zdroju-energie-ceskym-obcim/>

Komunity pro zelenou energii

http://www.100-res-communities.eu/czech_cze/

Energoportál – informačný energetický portál pre samosprávy

<http://www.priateliazeme.sk/cepa/eportal/>

Průvodce po evropských fondech pro komunitní energetické projekty

V roce 2014 vydali CEE Bankwatch Network a Centrum pro dopravu a energetiku. Vydáno s přispěním programu Intelligent Energy for Europe, v rámci projektu Community Power.

Obsah neodráží názor Evropské komise, veškerá zodpovědnost náleží CEE Bankwatch Network.

